

Europos imunologų draugijų federacijos (EFIS) vakcinų darbo grupės ataskaita: pamokos, išmoktos vykdant vakcinaciją nuo COVID-19

Santrauka

COVID-19 pandemija paskatino precedento neturinčius bendrus mokslinius tyrimus, kurie pagerintų mūsų supratimą apie ligą. Viso pasaulio laboratorijos stengėsi sukurti veiksmingą vakciną nuo ligos, kuri sustabdė gyvenimą visame pasaulyje, nusinešdama vis daugiau gyvybių. Neįtikėtinai greitai pasiektas įspūdingas rezultatas: pirmosiomis patvirtintomis vakcinomis nuo COVID-19 skiepyti pradėta jau 2020 m. gruodžio mėnesį.

Europos ir pasaulio šalių vakcinacijos programų įgyvendinimas taip pat žymėjo vienos didžiausių taikos meto logistikos operacijų istorijoje pradžią. Tai kelias, kuriuo vis dar einame, ir jame nestinga iššūkių. Vykdant praktinį darbą, susijusį su skiepijimu visame pasaulyje, teko įveikti daugybę kliūčių, pavyzdžiui, sukurti patikimas tiekimo grandines, užtikrinti teisingą prieigą prie vakcinų, stiprinti pasitikėjimą vakcinomis ir kovoti su klaidinama informacija.

Praėjus daugiau nei metams nuo pirmojo skiepo COVID-19 vakcina, nuėjome ilgą kelią. Nacionalinės ekonomikos atsigauna, piliečių laisvės atkuriamos, o hospitalizavimo ir mirčių nuo COVID-19 atvejų skaičius smarkiai sumažėjo, lyginant su jų skaičiumi tuo pat metu 2020 ir 2021 m. Tačiau mūsų laukia dar ilgas kelias. Sėkmingas skiepijimas pirmosios kartos COVID-19 vakcinomis Europoje dar nežada pandemijos pabaigos.

Ar skiepijimo naujos kartos COVID-19 vakcinomis procesas bus optimalus, priklausys nuo to, ar išmokome pastarųjų 18 mėnesių pamokas, ir toks yra šio strateginio dokumento tikslas. Jau dabar matome, kad vakcinų kūrėjai siekia išspręsti su tiekimo grandinėmis susijusias problemas, ir lygiai taip pat turime remtis įgyta sėkminga patirtimi, kad išsklaidytume abejones dėl skiepų ir padidintume pasitikėjimą vakcina ir tokiu būdu užtikrintume kuo didesnę pasiskiepėjusių skaičių. Todėl šioje ataskaitoje nagrinėjame atvejo tyrimus apie sėkmingas intervencijas įvairiose EFIS šalyse narėse, kurios galėtų būti pritaikytos ne tik Europos šalyse, bet už jų ribų. Galiausiai, pradinė EFIS vakcinų darbo grupės misija buvo padidinti vakcinacijos lygį visoje Europoje. Todėl mes tikimės, kad nustatytosios veiksmingos strategijos, skirtos padidinti COVID-19 vakcinacijos lygį, taip pat gali būti taikomos planinėje imunizacijoje, kad ši pandemija po savęs paliktų pozityvių veiksmų patirtį.

Pirmas atvejo tyrimas: Lietuvos atsakas į COVID-19

Prof. Aurelija Žvirbliene

Lietuvos imunologų draugijos nariai kartu su kitais specialistais dirba nacionalinėse ekspertų grupėse, teikiančiose konsultacijas politikos formuotojams (įskaitant prezidentūrą ir tokius vyriausybės departamentus, kaip Sveikatos apsaugos ministerija) dėl COVID-19 pandemijos

valdymo. Į imunologų rekomendacijas atsižvelgia politikai priimdami su vakcinacija susijusius sprendimus. Štai keletas priimtų sprendimų pavyzdžių:

- skiepijimo atidėjimas iki 7 mėnesių pasveikusiems nuo COVID-19;
- skiepijimas viena doze pasveikusiems nuo COVID-19;
- galimybė patvirtinti, kad asmuo pasveiko nuo COVID-19, ne tik ankstesniu PGR testu, bet ir serologiniu tyrimu;
- heterologinė vakcinacija mRNR pagrindu pagamintomis vakcinomis po skiepų, pagamintų adenoviruso pagrindu;
- galimybė pakartotinai pasiskiepyti po trijų mėnesių.

Šios rekomendacijos buvo pagrįstos Lietuvos statistikos departamento analitikų pateiktais realiais duomenimis, kurie per 3–4 mėnesius parodė, kad vakcinos veiksmingumas apsaugant nuo infekcijos ir hospitalizavimo mažėja. Apskritai šios priemonės buvo savalaikės ir turėjo teigiamą poveikį COVID-19 situacijos stabilizavimui šalyje.

Be ekspertinės veiklos, Lietuvos imunologai aktyviai bendrauja su žiniasklaida, duoda interviu ir teikia komentarus apie skiepus, skaito viešas paskaitas įvairioms auditorijoms. Profesionalios informacijos apie COVID-19 vakcinas poreikis visuomenėje yra labai didelis. Lietuvoje skiepijama keturiomis COVID-19 vakcinomis (Comirnaty, Spikevax, Vaxzevria, Janssen) su galimybe pasirinkti bet kurią vakciną. Skiepijimo procesą koordinuoja Sveikatos apsaugos ministerija remdamasi konkrečiomis imunologų rekomendacijomis.

Skiepijimo kampanijos pradžioje pasiskiepyti nuo COVID-19 ketino apie 60% suaugusiųjų Lietuvos gyventojų. Dvejojimas skiepytis buvo susijęs su mažesnėmis pajamomis ir išsilavinimo lygiu. Beprecedentis skiepų sukūrimo ir praktinio pritaikymo greitis bei galimi šalutiniai poveikiai buvo dažniausios priežastys, dėl kurių buvo nesiskiepijama. Nacionalinio COVID-19 pažymėjimo („galimybių paso“), leidžiančio naudotis daugybe paslaugų ir veiklų, įvedimas, teigiamai paveikė suaugusiųjų vakcinacijos lygį, kuris 2021 m. pabaigoje pasiekė 80 %. Beveik pusė jų buvo paskiepyti stiprinamąja vakcinos doze. Tačiau 65 metų ir vyresnių suaugusiųjų skiepijimo aprėptis išliko nepakankama (80 % visiškai paskiepytų, 65 % paskiepytų stiprinamąja doze), nes „galimybių paso“ pranašumai šiai amžiaus grupei buvo mažiau akivaizdūs. Siekdama pagerinti vakcinacijos aprėptį, vyriausybė skyrė 100 eurų išmoką vyresniems nei 75 metų pasiskiepijusiems arba stiprinamąją vakcinos dozę gavusiems senjorams. Papildomos priemonės – galimybė pasiskiepyti be išankstinės registracijos vaistinėse, prekybos centruose, bažnyčiose, o vyresnio amžiaus žmonėms - jų namuose.

Nors šios pastangos turėjo tam tikrą poveikį, laukto aukšto vyresnio vakcinacijos lygio pasiekti nepavyko. Kaip pastebėjo ekspertai, galimos skiepų atsisakymo priežastys – įtikinamos ir patrauklios komunikacijos strategijos šalyje nebuvimas bei plati dezinformacijos sklaida socialiniuose tinkluose. Vyriausybės bandymams įvesti privalomą sveikatos priežiūros

darbuotojų skiepijimą parlamentas nepritarė. Kai kurie ekspertai taip pat nepritarė šiam sprendimui dėl galimo neigiamo poveikio nuomonei apie skiepus.

Apskritai Lietuvoje vakcinacijos nuo COVID-19 aprėptis yra viena didžiausių tarp Rytų Europos šalių. Tai leido mums neužverti socialinių erdvių ir išvengti didelių suvaržymų ketvirtosios pandemijos bangos metu. Nors dėl SARS-CoV-2 Delta atmainos plitimo padaugėjo užsikrėtimo ir hospitalizavimo atvejų, sveikatos priežiūros sistema išliko veiksminga. Omicron atmaina dominuojančia tapo 2022 m. vasario mėnesį, dėl to labai padaugėjo užsikrėtimo atvejų, taip pat tarp pasiskiepijusiųjų. Todėl, atsižvelgiant į ekspertų siūlymus, „galimybių pasas“ buvo panaikintas.

Pagrindinės pamokos, kurias išmokome per COVID-19 pandemiją, yra glaudus politikos formuotojų ir specialistų bendradarbiavimas sprendžiant su pandemija susijusias problemas ir lanksčių politinių sprendimų priėmimo svarba greitai besikeičiančioje situacijoje.

Visą ataskaitą anglų k. rasite čia: https://www.efis.org/cms/upload/downloads/EFIS-Vaccine-TF/EFIS_Vaccine-TF_Lessons-Learned-report.pdf